

3. Академик г. д-р Владимир Ћоровић прочитао је своју приступну академску беседу „О територијалном развиту босанске државе у Средњем веку“.

4. Претседник Академије г. д-р Б. Гавриловић прогласио је г. Ћоровића за правога члана Српске краљевске академије овим говором:

Господине Академиче,

У еволуцији своје мисли и свога облика свака је наука пролазила кроз своје ембриолошке станице. И историска мисао у своме току задржавала се у таквим станицама. У њима је изграђиван историски систем и у њима су поникле и обавештајна, и прагматичка и генетичка историја.

Први и једини постулат историје је кроз векове био у томе да прикаже свет у прошлости његовој, а права и најважнија питања њезина била су вазда у проблемима структуре, генезе и функције социјалних облика и појава. По иманентној природи тих облика и појава, које једним одређеним скупом својим претстављају једно одређено збивање у прошлости, сваки мора очевидно бити и морфолог и социолог — он другим речима слику

тога збивања, како би се то данас рекло, мора да изграђује по законима социјалне статике и социјалне динамике.

Али, иако су и постулат историске науке и проблеми њезини одређени, ипак историци до данас нису још могли да нађу одређену дефиницију историје. Берндолф, чије је име познато у науци по једном великом делу његову, у коме се он бавио о историским методама и о философији историје — у делу које је доживело неколико издања — морао је у познијим издањима тога свога дела да мења дефиницију историје дату раније, а један историк каже чак ово: „Свако време има свој одређен појам о бићу и задацима историје“. — Ако је то тачно, онда би се могло рећи да се историци у дефиницији историје уопште никада сложити неће. Математичари, изгледа ми, могли би историској науци дати ову дефиницију: као функција збивања света у прошлости, историја је слика културних процеса те прошлости. Та слика, разуме се, нема и не може имати карактер једне геометриске слике која, као што знамо, постоји под одређеним условима и која се у идеалноме и апсолутном облику њезином вазда оцртава

по одређеним законима логике. За слике, којима су оцртана збивања у прошлости, ми само знамо да оне постоје, али због инпондерабилности фактора који су их изазвали, ми никада не знамо њезине праве облике. До конструкције њихове историска наука долази само релативним, а не апсолутним суђењем. И као што су француски философи XVIII века — Волтер, Тирго и Кондорсе — на велике историске процесе гледали као на поступне промене и прелазе и, тим самим, постали претече познатом принципу еволуције, који ће се у природним наукама родити тек у XIX веку, исто тако је историска наука у своје изграђивању била претеча познатој Ајнштајновој теорији релативитета, која данас у физици влада — тој науци која се у систему наука налази на самоме супротном полу историје. По положају који историја као наука у томе систему заузима, она није нормативна наука. Историско знање је према томе потенцијално, а могућности и у стварању и у проматрању слика које је она изградила о прошлости очевидно су многе.

Често се пише и чита: историја је реконструкција и репродукција прошлости. Кад

се за неки природни закон каже да је њим оцртана или објашњена та и та појава у природи, онда ту другог тумачења нема сем овог: закон тај је духовна слика, копија или репродукција те појаве. Само при томе треба имати у виду то да су збивања у природи — знали ми за њих или не знали — увек а ргіогі дата и увек у току своје апсолутна. Збивање у прошлости света међутим није дата и само прошлост, као манифестација неког збивања у свету, у неком одређеном времену, губи се у неповрат са самим тим тренутком. Прошлост дакле није дата и уколико она за нас и постоји, она је дата само у предању.

Претпоставимо сада да су та предања објективна — објективна, разуме се, у границама у којима она то могу бити — и узмимо да су на основи таквих предања историци по принципу *sine ira et studio* пришли обради неког историског објекта. Био тај објекат један прост елеменат, рецимо једна личност или један град; био он скуп тих елемената, рецимо друштво или држава; био он скуп тих скупова, рецимо човечанство — сасвим свеједно, свакад ће сваки испитивач обради

тога објекта с којим он мора да се саживи, да би га боље прозрео и схватио, прилазити на свој начин. Неко ће га, било по урођеним склоностима, било по свом васпитању, било према својим погледима на свет, проматрати са гледишта врлине, други неко са гледишта порока; неко са гледишта масе, други са гледишта интереса, други са гледишта идеје итд. Према томе, у оживљавање прошлости историци уносе и своју индивидуалност — своју мисао и своју душу — и по томе и портрети, које они неком објекту дају — израђени по различитим и често супротним гледиштима — не могу бити једнаки. Друкчији је портрет Наполеона у обради Доцовой, а друкчији у обради Лудвиговој. И портрет Светозара Марковића у монографији академика г. Слободана Јовановића је друкчији, него портрет његов у обради Јована Скерлића.

Али има још нешто у чему се истиче индивидуалност у историским списима прошлости. У визији света чију прошлост описују, историци често с тим светом живе, с њим мисле, с њим осећају. По том дубоком додиру с њим они, приказујући га као уметници,

оживљују и допуњују ону слику његову до које су критичним испитивањем извора дошли. Али поред све дражи и све лепоте које такве слике прошлости могу имати, ипак ће историја као наука постојати само дотле, докле у њој научна аперцепција прошлости буде јача од литерарне аперцепције њезине. Познати француски историк *Michelet* рекао је: *L'histoire c'est la résurrection* и та мисао његова урезана је у самој надгробној плочи његовој. Исто то као и *Michelet* могли бисмо, маслим, и ми рећи, али овако: историја је ресурекција, али ресурекција која се, са разних аспеката проматрана у нашем духовном свету, у различитим облицима и сликама оцртава.

У нашој историографији која се у XVIII веку родила из учености архимандрита Рајића и која је затим у другој половини XIX века изградила своје принципе у критичкој школи Илариона Руварца и Љубомира Ковачевића, ми у данашњем току њезина развитка видимо ову појаву: она историске процесе проматра са гледишта социологије и тежи да их према провереним подацима прикаже у лепом књижевном облику.

Један од главних изграђивача и најважнијих претставника те нове наше историске школе и Ви сте, Господине Академиче

Српска краљевска академија је с великим симпатијама пратила Ваш интензиван, плодан и разнострук рад. Ви сте још ђаком почели радити на науци и љубав Ваша према њој везала је за њу чврсто Вашу мисао кроз цео живот Ваш. У почетку Вашег рада интерес је Ваш био више посвећен књижевности него историји. У даљем стварању Вашем тај интерес је стално потискиван студијом националне историје, којом се Ви данас готово искључиво бавите. Ризницу њезину Ви сте по необичној продуктивности Вашег дара обогатили едицијом и интерпретацијом извора и историским испитивањем и приказивањем прошлости наше у свима областима нашег народа и у свима периодима његове историје од доласка његова на Балканско Полуострво до данас. По лепоти обраде у делима Вашим из Вас и поред Вас увек говори и пише Ваш брат Светозар Ћоровић, док се по научној обради Ваша мисао увек развија на темељима мисли Јагићева и Крумбахерова Семинара.

Нећу набрајати Ваше многобројне сту-

дије, монографије и расправе, ни многобројна издања и приказе Ваше, иако се у њима виде и светле искрице Вашег духа и лепи плодови Ваше мисли. Али ћу ипак поменути једно дело Ваше, Вашу Историју Југославије, која је без сумње постала заставничко дело наше науке.

Особита ми је срећа, што ми је пала у део та част, да Вас у овој свечаној седници Српске краљевске академије према члану 14 Закона о Академији могу прогласити за правога члана њезина и ја Вас за правога члана и проглашујем, додељујући Вам тиме сва права која по закону правим члановима припадају.